

CAROL DAVILA ȘI EXPOZIȚIA UNIVERSALĂ DE LA VIENA — 1873

FLORENTINA COJOCARU
NICOLINA COMAN

La împlinirea a 110 ani de la trecerea în neființă a doctorului Carol Davila, marele creator și organizator de școală medicală românească, patriot ardent, pe măsura apartenenței la marea familie a boierilor din Golești, ne-am propus să-î relevăm preocupările în cadrul Expoziției Universale de la Viena, unde a reprezentat pe cont propriu, Azilul de orfani și Azilul de surdo-muți din București, într-o confruntare europeană, dominată de interese, după propria mărturisire: „unde adevărul, frumosul, idealul sunt și aici date la coadă“.¹

Răspunzând „grandioasei invitații“ adresate de guvernul austriac la 12 septembrie 1871, prin agentul diplomatic austriac din București, guvernantul român și-a anunțat participarea, considerând expoziția „o mare operă de pace și civilizațiune“², trecând imediat la pregătirea acestui eveniment, în premieră, în capitala Austriei.

Pe plan intern, pregătirea evenimentului viza activitatea diplomatică ce trebuia desfășurată de Agenția română din Viena, care, pe lângă problemele ridicate de expoziție, avea și misiunea delicată de a câștiga simpatia cercurilor austriece, privind recunoașterea independenței econo-

mice și apoi politice a statului român, un rol remarcabil în acest sens revenindu-i diplomatului Gh. Costăforu³.

Preocupat de reușita acestor dezerdate, guvernul a numit o comisie însărcinată cu adunarea, cumpărarea și selectarea obiectelor reprezentative care urmau a fi expuse la Viena, iar Camera a votat înscrierea în buget a sumei de 206 150 fr., sporită ulterior, prin credite suplimentare, la 331 092 lei.

Comisia românească de organizare avea în rândurile ei pe Cezar Bolliac, C. D. Athanasiu, Al. Odobescu, Petre Poenaru, Vasile Pogor, G. Sion, Grigore Bengescu — numit comisar general, înlocuit ulterior, cu Emanoil Cretzulescu, care, alături de Petre S. Aurelian au reprezentat oficial România, ultimul fiind și membru al jurii internațional.

Carol Davila, nefiind direct desemnat în jurizarea de către domnitorul Carol I, avea să se deplaseze și să lucreze pe cont propriu, fapt ce i-a permis o atentă observare a mersului expoziției, precum și a felului în care România era privită în exterior.

Trecând la lucru, comisia românească a cerut Comisariatului din Viena să-i comunice planul spațiului de care dispunea pavilionul românesc și

nu mică i-a fost surpriza aflând hotărârea organizatorilor „ca produsele României să figureze în același compartiment cu ale Turciei”⁴.

Imediat s-a luat atitudine oficială, ministrul agriculturii, comerțului și lucrărilor publice, D. N. Cretzulescu a protestat, anunțând agentul diplomatic român din Viena că „România nu va lua parte la Expoziția Universală din Austria, decât în aceleași condiții de independență în care a figurat la Expoziția Universală de la Paris, organizată în anul 1867”⁵.

O seamă de periodice ale vremii au luat atitudine fermă față de această hotărâre care știrbea autoritatea statului român. În „Revista științifică” din 1872, aprilie 15, Petre S. Aurelian aprecia demersul ministrului Cretzulescu, arătând că : „tot asemenea s-a răspuns și liberaliei Englitera la 1862, care avea aceleași pretențiuni absurde ca și acelea ale Austriei. Cum — se întreba Petre S. Aurelian — marea Francie, Franția care cu toate nenorocirile sale, tot este cel dintâi stat civilizat în sensul omenesc al cuvântului, ne primește cu brațele deschise, calcă, aruncă toate protestațiunile Turciei și ne acordă loc în Expoziția din 1867 pe seama noastră, ne pune în linie, după cum avem dreptul, cu toate statele independente din lume, și Austria care a văzut și a știut toate acestea, ne invită, ne roagă să luăm parte la Viena, fără ca să ne spună nimic și când este să ne punem la lucru, ne comunică că ne-a invitat cu condițiune ca să ne așezăm produsele în aceeași dugheană cu așa zisa sublima Poartă ! Noi știam ce ne așteaptă la Viena, însă gândeam că doar din omenie se va mai ascunde intențiile ce se nutresc în privința noastră. Cât despre Turcia, bolnav incurabil și capricios, îi permitem aceste divagațiuni repetite, căci bun este Dzeu, boala are să ia sfârșit de o dată cu victima sa, însă nu-i permitem Austriei aceeași pro-

cedare, căci ca stat care se pretinde cult, buna cuviință nu-i îngăduia ca să invite un stat autonom să ia parte la Expozițiune și apoi să-i tăgăduiască dreptul de autonomie”⁶.

Până la urmă, României i s-a rezervat un spațiu de 655 m², obiectele și produsele românești, după o selectare atentă făcută în saloanele hotelului Herdan⁷, au fost transportate la Viena și apoi aranjate de arhitectul Anton Gruska și inginerul Yorceanu, alături de pavilioanele Persiei și Austriei, având privilegiul ca la deschidere să fie vizitate de toate capetele încoronate prezente în capitala Austriei.

Carol Davila s-a deplasat la Viena cu fiul său Alexandru, bucurându-se de compania familiei Fotino, desfășurând, așa cum reiese din numeroasele scrisori trimise soției, la Golești sau București, o intensă activitate referitoare la Azil, Eforie, Crucea Roșie, Ambulanțe, Instrucție publică, Apă minerale, ulterior fiind invitat să participe la întrunirile comisiilor, stabilind contacte cu persoane influente, benefice pentru țară.

Nimic din detaliile organizării nu scăpă ochiului atent și critic, considerând întreaga experiență acumulată la Viena : „proprietatea mea personală, pe care o s-o distribuie celor care vor fi mai desmoșteniți ca mine”⁸.

Deși, oficialii au considerat Expoziția de la Viena un mare succes, având în vedere cele 237 recompense obținute, Carol Davila și-a exprimat în repetate rânduri nemulțumirea privind unele aspecte de organizare.

„Fiecare zi cu mizeriile și decepțiile ei — scria soției la 2 iulie 1873. — România nu este reprezentată decât de Excelența sa dl. Make Kretzulescu și de Aurelian în juriu pentru agricultură. Celelalte secții nu au reprezentat român, deși sunt în număr de 30. Suedia, Norvegia, Danemarca, Portugalia, Spania sunt reprezentate aproape în toate secțiuni-

le. Nici nu avem cuvânt, nu însemnăm nimic, suntem luați în batjocură. Ești înjosit în fiecare clipă, în fiecare minut. Sunt silit să înghit multe observații pentru România, căci, în sfârșit, nu e de iertat să fii reprezentată printr-un prea frumos tânăr ca dl. Cretzulescu. Noroc că am sprijinul întregului juriu francez, care și-a luat însărcinarea să apere România, pentru Azil și Eforie⁶⁹.

Modul în care românii și-au organizat serviciul de propagandă la această expoziție a constituit pentru Carol Davila motivul redactării unor scrisori pline de indignare. Asemănătoare sunt și relatările referitoare la activitatea oficialilor: „în afară de dr. Bernath și Szatmary, care n-au nici-o indemnizație, restul trimișilor se distrează, se plimbă, hoinăresc, umblă după fete și nu apar la pavilioane, decât ca mostre de îngâmfare, vrednice de a obține în această privință premiul cel mare. Nu mai rămâne nimic de adăugat — scria Aniței Davila în 2 iulie 1873 — sunt foarte revoltat că tot personalul oficial nu pare să aibă alt scop, decât să facă România de răs. Despre partea mea o să fac ce voi putea pentru a da lucrurilor o întorsătură serioasă; din nenorocire, oficial nu sunt nimic⁷⁰.

Împreună cu Szatmary și dr. Bernath încearcă să suplinească lipsurile de organizare informațională și documentară, întocmind cataloagele exponatelor care se cereau pe secțiuni, figurile existente fiind ale Eforiei și Azilului, dar și aici remarcă lipsuri referitoare la conținutul informativ, lipsa prețurilor costumelor naționale, clasarea lor pe județe. Referitor la sectorul de ceramică și olărie de care a răspuns Cezar Bolliac, Carol Davila consemna: „nici catalog, nici deslușiri. Atunci glumele, ca în fiecare zi plouă asupra biete țări. Comisarul mi-a atras atenția că olăria d-lui Bo-

lliac de vânzare și că prețurile provoacă râsul celor de față⁷¹.

Cu toate acestea, contactele pe care le are cu reprezentanții Franței, Belgiei, Suediei și Danemarcei îi provoacă și clipe de satisfacție. „Sper să obțin recompense, pentru studii, pentru broderii și pentru Pantelimon. Mi s-au oferit recompense personale, dar le-am refuzat; nu mi-ar aduce decât invidie. E mai bine să rămân în colectivitate și dacă e vre-un mijloc, aș dori să obțin diploma de onoare colectivă pentru Eforie⁷².

Împreună cu doctorul Bernath reorganizează cu multă dibăcie materialele Azilului, pregătindu-le pentru jurizare, folosind în acest sens spațiul pavilionului central, decorat cu ciucuri roșii, galbeni și albaștrii, atrăgând atenția asupra însemnelor naționale române.

La secțiunea „Kinderarbeiten“ — greu admisă de juriu, ia apărarea copiilor orfani din Azil, combătând ideile unui inspector belgian care considera: „că nu trebuie instruiți decât în raport cu averea, după poziția socială a părinților⁷³.

Interesul pentru Azil a fost trezit mai cu seamă după prezentarea albumului voluminos care cuprindea izvoade românești din toată țara, având ca model ilele și fotele vechi românești. Modelul catrințelor nu numai că stârnea strigăte de admirație, dar și dorința acută a unor vizitatori care-și doreau colecția de cusături naționale românești autentice, așa cum a fost înfățișată la Viena.

Pentru că Davila nu a fost adeptul vânzării obiectelor din expoziție, ci a schimburilor care se puteau face pentru constituirea unor colecții utile Azilului, a comandat insistent soției sale dubluri, care să se realizeze, atât de orfelinat, cât și în satul Golești.

Mulțumit de protecția delegației suedeze, dăruiește reginei Suediei, matusa principesei Elisabeta, un frumos

costum național românesc, lucrat în culorile favorite ei, galben și albastru.

Cu sprijinul generalului Florescu, Davila pătrunde în comisia de juri-zare pentru ambulanțe, domeniu mult dorit, unde se manifestă deosebit de activ și combativ, în discuții obo-sitoare cu reprezentanții juriului care premeditat doreau să acorde premii de onoare tuturor „principeselor ger-mane“ și tuturor „capetelor încoronate“, fără a se recompensa devotamen-tul unor femei, ci numai poziția lor socială.

Participând direct la campania din 1870 în calitate de medic al unei am-bulanțe a Crucii Roșii franceze, Ca-rol Davila a cunoscut direct activita-tea desfășurată de femeile franceze și belgiene care au acționat ca infirmie-re, organizând ajutorarea răniților, chiar pe câmpul de luptă, fapt ce l-a determinat să facă propuneri potriv-nice celorlalți membri ai juriului: „Am cerut să se adauge o serie de plebeiene — nota ei —. Am vorbit de dreptate, egalitate femeilor, de me-ritul absolut fără distincție de poziți-unea socială. Am explicat că a re-compensa numai capete încoronate nu este un act de dreptate, ci un act de lingușire. Iată-mă oiaa râioasă a în-tregii secțiuni. Comisarul german mă privește de sus, mă măsoară cu ochii și trece fără să mă salute. Baronul Mundy mă tratează de socialist. În sfârșit, o scenă de consternație. Cum puteau toți acești delegați să înștiin-țeze guvernele lor de asemenea de-zastru“.¹⁴

Cum regulamentul prevedea acor-darea a numai 2 diplome de onoare,

cu un discurs bine pregătit, Carol Da-vila reușește să impună juriului două candidate pentru premiere: Contesa Flavigny și Împărăteasa Augusta a Germaniei, ambele votate în unani-mitate de juriu.

Efortul constant depus în interesul Azilului, pregnant subliniat, are efect benefic pentru această instituție. Din cele 237 de recompense acordate Ro-mâniei, două sunt primite de Azil: „Diploma de onoare pentru Azil și protectoarea orfanelor — principesa Elisabeta“ și „Medalia de merit“ care însemna pentru Carol Davila termi-narea construcției și un viitor asigu-rat orfelinelor.

Presa vieneză a consemnat laudativ succesul bucureștean, iar delegația Suediei care a înmănat reginei Sofia darul românesc, încântată peste mă-sură de frumusețea costumelor noas-tre populare îi scria din Stockholm: „Gădesc că Azilul dumneavoastră e perfect, l-am lăudat și descris la totă lumea și toți se miră de asemenea progrese într-o țară aproape incul-tă“,¹⁵ o afirmație dură, rămasă însă, fără replică.

Tot ca o recompensă, Eforia Spita-lilor a numit la 25 august 1873 pe Anica Davila în funcția de directoare onorifică, prilej de enormă bucurie pentru Carol Davila, care-i scria din Viena: „În sfârșit, ești directoare! Era visul meu! Sunt fericit de a fi putut obține numirea ta și mai cu seamă după Expoziția de la Viena. În ziua când voi fi despărțit de Azil, sfârșitul meu se va apropia. În orice caz, existența mea activă va fi termi-nată atunci“.¹⁶

NOTE

¹ Elena Peticari Davila, Din viața și corespondența lui Carol Davila, București, 1935, p. 336.

² Enciclopedia României vol. 4, Bucu-rești, 1938, p. 308.

³ Reprezentanțele diplomatice ale Româ-

niei, București, 1967, p. 174.

⁴ Revista științifică nr. 5 din 15 aprilie 1872, București, p. 65.

⁵ Ibidem, p. 65.

⁶ Ibidem, p. 66.

⁷ Dimitrie C. Ollănescu, Raport general

desupra participării României la Expoziția Universală din Paris. București, 1901. p. 17.

⁴ **Elena Perticari Davila.** Din viața și corespondența lui Carol Davila. București, 1935, p. 331.

⁵ Ibidem, p. 330.

¹⁰ Ibidem, p. 329.

¹¹ Ibidem, p. 332—333.

¹² Ibidem, p. 334.

¹³ Ibidem, p. 338.

¹⁴ Ibidem, p. 338—339.

¹⁵ Ibidem, p. 344.

¹⁶ Ibidem, p. 348.

Abstract

An important event for the 1871 Romania was the exhibition in Vienna, of which Carol Davila took part. His notes are extremely interesting,

regarding the way in which the foreign looked upon the young Romanian state.